

Česká zemědělská univerzita v Praze

Institut vzdělávání a poradenství

Katedra celoživotního vzdělávání a podpory studia

**Česká zemědělská
univerzita v Praze**

Metodika Marie Montessori: distanční text

Bakalářská práce

Autor: **Simona Růžková**

Vedoucí práce: Lucie Smékalová, Ph.D.

2022

Zadávací list

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma:

Metodika Marie Montessori: distanční text

vypracovala samostatně a citovala jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použila a které jsem rovněž uvedla na konci práce v seznamu použitých informačních zdrojů.

Jsem si vědoma, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědoma, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou a že s údaji uvedenými v práci bylo nakládáno v souvislosti s GDPR.

V ..... dne .....

.....
(podpis autora práce)

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych touto cestou poděkovala paní doktorce Lucii Smékalové za její odborné rady a trpělivost, kterou se mnou v průběhu psaní mé práce měla.

Abstrakt

Práce se věnuje distančnímu textu a Montessori metodám, které jsou v dnešní době častým tématem mnoha rodičů. Má práce odhaluje stavební kameny tohoto typu vzdělání, díky kterým je metoda Marie Montessori celosvětově úspěšná. V práci nechybí ani informace o zakladateli metody a historii Montessori škol. Každý princip vzdělávání je do hlubšího detailu rozpracován, aby bylo jasné, jaké důvody Marie Montessori k implementaci měla. Distanční text je pak zaměřen na rodiče, kteří přemýšlí o Montessori škole, ale nejsou si jisti, na jakých principech školy stojí. Praktická část je tedy příručkou pro rodiče, aby měli jasnou představu, co od daného vzdělávání očekávat a jejich očekávání se tak v maximální možné míře střetla s realitou. Piktogramy rodiče přehledně provádí textem, aby se zaměřili na podstatné informace a odpověděli si na zásadní otázky, které jim mohou pomoci při rozhodování. Praktická část je pak psána speciálně pro školu ZŠ Kodaňská v Praze, která má veškerá práva pro využití mnou psané příručky. Tato škola staví na Montessori principech ve svém vzdělávání a dosahuje úspěchů.

Klíčová slova

distanční text, distanční vzdělávání, pravidla tvorby textu, Marie Montessori, pedagogika

Abstract

The work deals with the distance text and Montessori methods, which are now a common topic of many parents. My work reveals the building blocks of this type of education, thanks to which the Marie Montessori method is thriving worldwide. The work also includes information about the founder of the Montessori methods and the history of Montessori schools. Each principle of education is elaborated in deeper detail to clarify reasons for implementation in Montessori schools. The distance text is aimed at parents who are thinking about the Montessori school but are not sure what principles the school is based on. The practical part is therefore a guide for parents to have a clear idea of what to expect from the education and their expectations thus met the reality as much as possible. Parent pictograms carry out text that relates to essential information and answering can help them make decisions on key questions. The practical part is written especially for the Kodaňská primary school in Prague, which has all the rights to use the manual I have written. This school builds on the principles of Montessori in its education and achieves success.

Keywords

distance text, distance education, rules of text creation, Marie Montessori, pedagogy

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ VÝCHODISKA	10
1 Cíl a metodika	10
2 Životopis Marie Montessori	11
3 Historie Montessori škol	15
4 Metody Montessori	18
4.1 Prostředí	18
4.2 Pozorování.....	21
4.3 Svoboda.....	22
4.4 Sebedisciplína	23
4.5 Respektování tempa každého	25
4.6 Učení prostřednictvím zkušeností	25
4.7 Lekce praktického života	26
4.8 Kosmická výchova	27
5 Učitel jako průvodce	28
5.1 Pozorování dětí a ukazování pomůcek:.....	28
5.2 Zajištění vhodného prostředí	29
5.3 Doprovázení dítěte v jeho osobním rozvoji	30
6 Pomůcky	32
PRAKTICKÁ ČÁST	35
7 Tvorba distančního textu na zvolené téma: Průvodce metodikou Marie Montessori	35
ÚVOD	36
Kdo byla Marie Montessori?.....	40
Historie Montessori.....	42
Metody	43
Pozorování	43
Svoboda	44
Sebedisciplína.....	46
Respektování tempa dítěte.....	48
Učení prostřednictvím zkušeností	48

Učitel jako průvodce	50
Pomůcky	52
ZŠ Kodaňská.....	54
Historie	54
Vize	54
Obecné informace	55
Škola a rodič.....	56
Školné	56
Seznam odborné literatury	58
ZÁVĚR	59
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	60

ÚVOD

Práci jsem si vybrala z důvodu mého dlouhotrvajícího zájmu o Montessori vzdělávání. Tento zájem ve mně vzbudil můj strýc a jeho žena, kteří pomáhali jednu z Montessori škol budovat již před několika lety. Jsou pro mě velkou inspirací, která vyústila až v touhu dozvědět se o Montessori pedagogice více a prohloubit si své znalosti.

Téma jako takové je dle mého názoru velmi užitečné pro výchovu vlastních potomků a z dané pedagogiky se dá v mnohém inspirovat, o což se snažím v průběhu svého textu. Poznatky z knih zabývajících se Montessori metodami využívám v každodenní životě, a to jak převážně při komunikaci s druhými, jelikož pak mnohem více dokáží odhadnout prostředí, ze kterého osoba pochází. Zajímavé je také sledovat propojenost pedagogiky a psychologie, zvláště pak vliv prostředí a výchovy na budoucnost osoby. Sama vnímám dopady výchovy mých rodičů na mou osobnost a díky znalostem na ně dokáží reflektovat. Metody, které jsou v práci popisovány je možné častokrát využít i v domácím prostředí. Jedná se dle mého názoru o obecně využitelné metody a způsoby jednání s dětmi. Mnohdy může nastávat nedůvěra vůči dané pedagogice a já se snažím svou prací tyto, častokrát pouze domněnky, vymýtit, a naopak poukázat na vědecky podložené důkazy.

Distanční text jsem si vybrala z důvodu možnosti využití kreativity, která je při tvorbě textu nedílnou součástí. Přestože se tématem Marie Montessori zabývá nepřeberné množství podporovatelů, odborníků z řad pedagogiky, ale i psychologie, věřím, že způsob vypracování mé praktické části se alespoň nepatrně odchyluje od běžných zpracování. Využití distančního textu ve formě průvodce pro rodiče byl pro mě jasnou volbou z hlediska využitelnosti do budoucna a přidané hodnoty pro cílovou skupinu.

TEORETICKÁ VÝCHODISKA

1 Cíl a metodika

Cílem práce bylo popsat problematiku tvorby distančních textů a následně vytvořit ucelený distanční text na vybrané téma, které se týkalo metodiky Marie Montessori a její pedagogiky. Dále bylo cílem představit návrhy praktického využití vytvořeného distančního textu.

Metodikou pak bylo studium vybrané problematiky v dostupných informačních zdrojích a průběžné konzultace s vedoucím práce. Vymezení terminologie a deskripce teoretických východisek. Dále pak vymezení předmětu. Praktická část práce se zaměřila na Metodiku Marie Montessori a její pedagogiku, která byla představena v přehledném distančním textu. Důraz byl kladen nejen na obsah a členění distančního textu, ale i na sadu piktogramů, které podporují efektivitu a úspěšnost samostudia. V neposlední řadě bylo součástí vyvození závěru, soupisu literatury a korekce formálních a stylistických náležitostí

2 Životopis Marie Montessori

Marie Montessori je jednou z nejvýznamnějších postav italských dějin, kde se také, v italském městě Chiaravalle 31. srpna roku 1870 narodila jako jediné dítě manželům Alessandroví a Renilde Montessoriovým. Pět let po jejím narození se z důvodu pracovního přerazení Mariina otce rodina odstěhovala do Říma, kde započala svou povinnou školní docházku. Ve škole nebyla příliš spokojená a často narážela na omezování kariér žen. V roce 1886 se rozhodla pro tehdy nevídanou věc, a to, že se stane inženýrkou. Začala tak navštěvovat Technický Institut Leonarda da Vinciho za podpory své matky, která byla sama velmi vzdělaná.

Po vystudování střední školy Marie Montessori překvapila i podruhé, když si vysnila povolání lékařky. Tato strastiplná cesta je o to výjimečnější, neboť se jí její sen vydařil, a to roku 1896. Stala se tak první ženou v Itálii, která získala titul doktor medicíny. Na univerzitě to však Montessori neměla jednoduché, neboť například nesměla vstoupit na půdu univerzity bez doprovodu muže, a tak ji často doprovázel její otec, který však s touto kariérou příliš nesouzněl. Medicínské studium totiž bylo do té doby povoleno pouze mužům (Häusl Vad, 2008).

Rodiče si přáli, aby se vydala cestou pedagogiky, neboť toto zaměstnání bylo jako jedno z mála otevřeno i ženám. Matka v Marii už od mala probouzela empatii a cítění k chudým a slabším dětem, přestože rodina se neměla vůbec špatně. Marie Montessori se přeci jen začala více zabývat dětskou medicínou a psychiatrií. Psychiatrii také zasvětila svou závěrečnou práci (Häusl Vad, 2008).

Po dostudování byla zaměstnána jako asistentka na univerzitní klinice v Římě, kde působila částečně na chirurgii a částečně v ženské a dětské nemocnici. Mimo to navštěvovala i ústav pro mentálně postižené děti a když viděla jejich zanedbání, byla zděšena. Začala si více uvědomovat, jak jsou mentálně postižené děti vnímány a jak málo mají podnětů k vlastnímu sebezvoji a posunu. Místo toho byly děti zavřeny v holé místnosti bez sebevětšího podnětu. Díky tomuto výstupu se začala mnohem více zabývat pedagogickým směrem, až narazila na francouzské lékaře a pedagogy Itarda

a Seguina, jejichž díla postupně přeložila a jejichž studiem se zabývala 10 let (Montessori, 2017, s. 35).

Jak Montessori sama píše: „Tehdy mě zaujala mj. pedagogická terapie různých anomálií, jakými jsou hluchota, obrna, těžká mentální retardace, křivice atd. ... Na rozdíl od kolegů jsem mentální vady vnímala spíše jako problém pedagogický než lékařský“ (Montessori, 2017, s. 27).

Na tuto problematiku vedla několik konferencí a otázky mravního aspektu výchovy mentálně postižených dětí se začaly díky lékařům šířit i mezi učitele základních škol. Tento úspěch vyvrcholil založením státního ústavu pro vzdělávání učitelů retardovaných dětí, v jehož čele Marie Montessori stála dva roky (1898-1900). Po odchodu z ústavu se zabývala vzděláváním normálních dětí, neboť věřila, že stejných úspěchů, kterých dosáhla s mentálně postiženými dětmi, může dosáhnout i s těmi zdravými. Proto se vydala do neznáma s tím, že si doplní vzdělání na univerzitě filozofie. Výše zmíněný Itard se jako první pokusil o metodické procvičování sluchu, kdy navrátil sluch několika částečně hluchým osobám. Později se dokonce věnoval i výchově divokého chlapce z Aveyronu. Marie Montessori považuje Itardovy počiny za první pokusy o experimentální výuku, přestože nebyly společností přijaty, primárně z důvodu pracování se zdravotně postiženými dětmi (Montessori, 2017, s. 28-29).

Další výše zmíněnou osobností, která Montessori ovlivnila, byl Eduard Seguin, který čerpal z poznatků Itarda a který vytvořil skutečný systém mentálně retardovaných dětí. Podle obou těchto autorů experimentovala a využívala i velké množství pomůcek, které, jak později zjistila, byly stěžejní pro rozvoj. Seguin, který se věnoval studiu retardovaných dětí 30 let dospěl k názoru, že stejná fyziologická metoda, aplikovaná ve výuce normálních dětí, by vedla k obrodě celého lidstva. (Montessori, 2017, s. 36).

V roce 1907 byla otevřena první škola s názvem Casa dei Bambini, v jejíž čele Marie stála. Úspěch nenechal dlouho čekat a Marie Montessori se stala váženou po celém světě. V roce 1909 otevřela kurz pro vychovatele dětí od 3 do 6 let a později další pro děti od 6 do 12 let. Kurzy byly od roku 1913 mezinárodní (Poussin, 2016, s. 23).

Právě v roce 1913 jela přednášet do daleké USA, kde byla tiskem označována za nejslavnější ženu na světě. Nepříjemnou situací bylo, že na metodě Marie Montessori chtělo mnoho obdivovatelů pouze vydělávat peníze. Jen v USA bylo už v roce 1913 sto Montessori škol, a tak se Marie Montessori až do konce života věnovala také kontrole a udržování úrovní kvality ve školách, pod kterými bylo její jméno podepsáno (Häsul Vad, 2008, s. 16-17). V roce 1929 založila se svým synem Mezinárodní Montessori asociaci (AMI), jejímž cílem je chránit a podporovat její pedagogiku. Tato asociace funguje dodnes (Poussin, 2016, s. 24).

Bohužel i Marii Montessori ovlivnila válka. Poté, co ovládl Itálii Benito Mussolini a prohlásil se za prezidenta, došlo v roce 1934 k uzavření všech Montessori škol. Stejný osud potkal i školy v Německu, kde byla tato příliš individualistická a liberální metoda zakázána. Až do roku 1947 nenavštívila Montessori svou rodnou zemi, poté co ji z důvodu útěku před válkou v roce 1939 se svým synem opustila. V meziválečných obdobích hodně cestovala. Část života prožila v Barceloně, mnohokrát zavítala i do Indie. Na sklonku života žila v Amsterdamu, kde také zemřela ve věku 81 let, v květnu roku 1952. Zde je také pochována (Poussin, 2016, s. 24-25).

Vhodné je také zmínit, že Marie Montessori byla i výbornou spisovatelkou. Napsala několik knih, kde své myšlenky srozumitelně popisuje a dává tak příležitost budoucím generacím porozumět jejím myšlenkám. Poussin (2016, s. 28) ve své knize *Nauč mě, jak to mám udělat sám* zmiňuje tato díla:

- Vědecká pedagogika, Dětský dům, díl 1., 1909),
- Vědecká pedagogika, Samovzdělávání na základní škole, díl 2., 1910
- Dítě v rodině, Konference v Bruselu, 1923,
- Výchova a mír, 1932-35,
- Psychogeometrie, 1934,
- Dítě, 2012,
- Vzdělávací fáze, Konference na Sorboně, 2012,
- Praktická příručka Montessori pedagogiky, 1939,
- Výchovou k novému světu, Konference, 1943,

- Přednášky z Londýna z roku 1946,
- Rozvoj lidských možností, 1948,
- Výchova člověka, 1949,
- Od dětství k dospívání, 1948,
- Absorbující mysl, 1952.

3 Historie Montessori škol

Počátek Montessori metody v pravém slova smyslu započal až v roce 1907 v Římě na Via dei Marsi 53. Tam byla založena první škola pod vedením Marie Montessori, která zde byla ředitelkou, a nesla název *Casa dei Bambini*. Sama Montessori (2017, s. 39) ve své knize *Objevování dítěte* popisuje toto období jako historii vzniku vědeckého vzdělávání normálních dětí. Děti prý byly zpustošené, vystrašené, bojácné, neobratné, ale i nevychované. Bály se dokonce i komunikovat či jakkoli reagovat na podněty, jakými jsou třeba odměny. Zkrátka se lišily od běžných dětí, které vyrůstaly ve stabilních rodinách. Rodiče děti vychovávali ve čtvrti, která byla místem nezaměstnaných, prostitutek, ale i kriminálků propuštěných z vězení. Tito negramotní rodiče většinou vykonávali nárazové a příležitostní práce. Příliš tomu nepomohla ani ekonomická krize, kdy byly zastaveny v celé oblasti všechny stavební práce.

Marie si uvědomovala důležitost vzniku tohoto typu škol a věřila, i přes počáteční nedůvěru okolí, že Dům dětí může přinést nové světlo do školství, což bylo tiskem považováno za příliš nadsazené tvrzení. Možná by to i nadsazené bylo, pokud by Marie Montessori používala staré zaběhnuté výukové metody. To se však v Domově dětí nedělo. Výuka byla řadou experimentů s využitím nových vzdělávacích metod, zejména podpořených postupy, které Seguin používal při výuce předškolních dětí. Neméně důležitou složkou bylo vytvoření přátelské a poklidné atmosféry propojené se vzájemnou důvěrou nejen mezi pracovníky Domů dětí, ale i mezi rodiči dětí. Tím, že jejich rodiče nebyli gramotní, nedocházelo v domácnosti k narušování vzdělávacích procesů. Děti, ale i rodiče, žili v nevědomosti běžného způsobu vzdělávání a naplno důvěřovali systému, který Marie Montessori tvořila. Během dne, kdy byly děti opuštěné, se začalo tvořit prostředí, které nebylo žádnými jinými zásahy korigováno či ovlivňováno (Montessori, 2017, s. 42).

Dům dětí, byl jakousi psychologickou laboratoří, kdy práce probíhala na vědecké bázi bez vnějšího vlivu. Ze zanedbaných dětí bez vyhlídek na lepší život, než měli jejich rodiče, se staly tyto děti středem zájmu pro celý svět. Návštěvníci, a to i úředníci, vědci

či hlavy států z celého světa, převážně však z USA, toužili spatřit naživo fungování v Domech dětí, neboť články, které spatřily svět díky tisku, nebyly již dostačující. Fungování Domů dětí se postupně rozšířilo do celého světa. Za sponzoringu osob z vyšších vrstev začaly vznikat i školicí programy pro učitele, kam se přihlašovali zájemci z Afriky, Evropy, ale i daleké Indie. Tento první mezinárodní kurz se uskutečnil v roce 1913. Koncepce pedagogiky Marie Montessori se rozšířila téměř na všechny kontinenty. Dosáhnout takového rozšíření se pravděpodobně žádné jiné ženě v té době nepodařilo.

Domy, které byly Marií Montessori vytvořeny, způsobily průlom v počátku vnímání dětí jakožto osob, které jsou schopny zodpovědnosti a vlastního myšlení. Děti, které byly do té doby považovány za osoby, do kterých je potřeba vpisovat rodiči a školou předem stanové informace, způsoby chování a aktivity, znenadání vyřešily řadu sociálních a pedagogických problémů (Montessori, 2017, s. 44).

„V současné době existuje ve světě více než 30 000 Montessori škol nacházejících se na více než padesáti zemích, a to zde nejsou zahrnuty školy, které se Montessori pedagogikou inspiroují... Itálie, Anglie, Německo, Skandinávie a Nizozemsko jsou státy, kde je dokonce těmto školám poskytována státní podpora... Tento způsob vzdělávání je rovněž hojně využíván rodinami při domácím vzdělávání“ (Poussin, 2016, s. 25).

Nyní se po celé České republice nachází 123 předškolních zařízení a 65 škol (aktuálně ke dni 27.8.2021). Aktuální počet školek a škol je možné najít na oficiálních stránkách (Školy, školky a ostatní..., 2021), kde je také možné ke každému vzdělávacímu zařízení najít i webové stránky. Je tam také přehledně popsána historie a počátky Montessori vzdělávání v České republice, které se začalo rozvíjet koncem 90. let 20. století. V roce 1997 se uskutečnil první vzdělávací kurz v ČR, který byl veden lektorkami z USA. Ve stejném roce byla zařazena mateřská škola v Jablonci nad Nisou do sítě škol jako Montessori. O rok později byla založena společnost Montessori ČR o.p.s. paní doktorkou Jitkou Brunclíkovou, která tuto společnost řídila až do roku 2010. V České republice je činnost a rozvoj Montessori pedagogiky koordinována

Společností Montessori, o. s., se sídlem v ZŠ Meteorologická v Praze 4 – Libuši, pod jejíž záštitou jsou každoročně organizovány vzdělávací kurzy pro učitele, plně akreditované státem (Rýdl, 2021).

4 Metody Montessori

Nejdříve by bylo vhodné si připomenout, co vlastně montessoriovská škola podle pedagogického slovníku znamená. Jedná se o typ alternativní školy nazývané podle italské lékařky Marie Montessori, která rozvinula reformní pedagogické hnutí především v oblasti předškolní výchovy. Její koncepce zdůrazňuje vliv vhodných výchovných podnětů na rozvoj dítěte, zejm. v „senzitivních fázích“ dětského života (Průcha et al., 2012, s. 158).

Nyní se budu více do hloubky zabývat konkrétními metodami, které jsou stavebními kameny pedagogiky Marie Montessori.

4.1 Prostředí

Aby dítě bylo správně vedeno „učitelem“ v Domech dětí, musí být náležitě sledováno. Díky tomu bude možné spatřit to, co je zapotřebí. Konkrétně tedy objektivní pravdu, o co se dítě zajímá, jak se chová, jak se rozvíjí, jak se v prostředí pohybuje a jak se chová k ostatním. Aby však mohlo být dítě pozorováno, musí se pohybovat v prostředí, které mu umožní se přirozeně projevovat a zaujímat vlastní postoje. Marie Montessori (2012, s. 103) píše, že tím, že se dětem přizpůsobilo prostředí a děti se mohly svobodně rozhodovat, umožnilo to učitelům a učitelkám pozorovat jejich duševní potřeby a vývojové tendence.

„Prostředí hraje úlohu druhotného prvku ve fenoménu života. Může člověka formovat, pomáhat mu, nebo naopak ničit ho, ale nikdy ho nemůže stvořit. Zdroj vývoje růstu leží někde uprostřed. Růst dítěte není způsoben pouze tím, že ho krmíme, že dýchá a žije ve vhodných klimatických podmínkách. Dítě roste také tím, že realizuje své schopnosti k životu“ (Montessori, 2017, s. 66). Dle Marie Montessori je prostředí tou nejdůležitější a nejnaléhavější podmínkou, protože se přímo týká zásadních a životně důležitých činností dítěte (Montessori, 2017, s. 50).

Co však podle Marie Montessori správné prostředí pro dítě obnáší? Zejména vybavení školy, které je uzpůsobeno dětem tak, aby odpovídalo a vyhovovalo jejich potřebám. Znamená to tak na míru vyrobené stoly různých velikostí a tvarů a židličky, které

jsou lehké, aby je i malé dítě mohlo přenášet, malá křesílka, nízké a jednoduché skříňky. Vše by mělo být ve výšce dětí, aby byly schopny se samy obstarat (např. otevřít a zavřít zámek od skříňky). Na stěnách visící obrázky s rodinnou tematikou, zvířátky či květinami, na stolech barevné ubrusy a vázy s kyticemi, čímž byla Marie Montessori také proslulá. Tyto drobné detaily nesměly v Domech dětí chybět (Montessori, 2017, s. 50-51).

Květiny zmiňuje Marie Montessori ve svých knihách velmi často. Aranžování květin je jedna z typických Montessori lekcí, převážně však pro předškolní děti. Proč Marie Montessori nechávala děti s květinami pracovat? Dle ní se pomocí vázání květin děti učí motorické dovednosti jako nalévat do vázy vodu pomocí trychtýře, používat nůžky pro stříhání stonků květin a opatrně květiny do vázy vložit. Další z vlastností, které se děti ať už přímo nebo nepřímo učí, je rozvíjení vnímání krásy, rozvíjení koordinačních pohybů pro manuální zručnost, pro některé z dětí to může být prvopočátek lásky k rostlinám a péče o ně. Některé z dětí se díky této aktivitě mohou vydat cestou botanických studií. Prostředí, které si děti samotné tvoří, je pro ně velmi důležité. Jedná se o praktické životní lekce, kterými se děti učí péče o své prostředí, aby se v něm cítily dobře a bezpečně a aby se tak cítili i druzí (Montessori Flower Arrangin Lessons For Children..., 2021).

Prostředí uzpůsobené dítěti by mělo pomáhat rozvíjet jeho sebedůvěru. Mělo by být podle Poussin (2016, s. 82):

- Uzpůsobené výšce a síle dítěte, aby byly pomůcky snadno dostupné, aby s nábytkem mohlo dítě samo snadno manipulovat a mohlo si samo vybrat, kde bude pracovat.
- Uzpůsobené jeho potřebám, aby se dítě mohlo svobodně pohybovat, sednout si, mlčet, mluvit, jednat, soustředit se. Dítě by se mělo v prostředí cítit bezpečně, svobodně, nezávisle a respektovaně.
- Uzpůsobené jeho senzitivním obdobím.

Dnes je pro nás již běžné, že lavice a židličky jsou přizpůsobeny věku dítěte, v minulosti to však běžné nebylo. Stoly a židle byly těžké, aby se s nimi nedalo hýbat a

aby je dítě nemohlo převrátit. Pokud však dítě v důsledku své špatné koordinace židličku v Domech dětí převrátilo, bylo to díky nemotorným pohybům, které by byly nepovšimnuty v prostředí těžkých nehybných lavic. Nebylo žádoucí, aby žáci činili jakýkoli hluk při přemisťování. Tím se však ztrácela schopnost sebenápravy ke korigování svých pohybů. Žáci se v Domech dětí své pohyby brzy naučili kontrolovat až do té míry, že stoličky i židličky zůstaly tiše stát na svých místech. To vše díky vlastnímu učení se a reakci na podněty. Tiché dítě sice v lavici neruší, což se může zdát jako pozitivní zpětná vazba pro učitele, nicméně se však dítě nenaučí koordinovaně pohybovat s lehkostí a jistotou i mimo školní prostředí. Děti se velmi rychle dokáží na nové prostředí adaptovat a to tak, aby vícekrát věci z poliček nepadaly nebo židličky nepřevracely (Montessori, 2017, s. 52-53).

Manipulace s jednoduchými a vhodnými předměty může pozitivně přispět k rozvoji zručnosti a dovednosti dětí. Do praktického života je tak zatvrzelé sezení v lavicích podle Montessori kontraproduktivní. Konkrétně Marie Montessori (2017, s. 52) ve své knize *Objevování dítěte* zastává názor, že zastánci klasického, direktivního systému tvrdí, že těžké školní lavice by měly být připevněné k podlaze, aby byly děti důsledně vedeny ke kázni, pořádku a disciplíně. I proto by děti měly zaujímat v lavicích určitou pozici a setrvávat v ní po celou dobu. Naopak tím, že v Domech dětí byly lavice i židličky lehké, děti s nimi mohly jednoduše manipulovat, docházelo k rozvoji jejich vnitřní svobody, což je také jeden z výchovných prostředků. Mohly si také samy vybrat, v jaké pozici si přejí zůstat, aby měly pohodlí. Stejně tak si mohly kdykoli vzít z nízké skříňky pomůcky, které potřebovaly a které je zajímaly. Nebylo zapotřebí žádat o pomoc učitele. Tím se děti naučily svobodně rozhodovat (Montessori, 2017, s. 52).

Mezi významnou složku prostředí patří i zahrada, která zpravidla přilehá ke školám. Role přírody ve vzdělávání je nepostradatelnou součástí. Dítě je spontánním pozorovatelem přírody, pokud se mu však dostává nezbytných pomůcek, se kterými může pracovat. O zahradách panují mylné představy. Myslíme si, že děti vnímají květiny a rostliny pouze symbolicky, stejně jako dospělí. Pro děti mají však zahrady

mnohem vyšší význam. Potřebují s plodinami něco dělat, nežli je jen obdivovat. „Největším potěšením dětí je aktivní činnost, poznávání, zkoumání, a to bez ohledu na vnější krásu, která se nám zdá být tak přitažlivá“ (Montessori, 2017, s. 77).

Co se děti pomocí zahradničení učí? Jaké dovednosti získávají z péče o přírodu a její prostředí? Vanderlinden ve svém článku (The Importance And Benefits..., 2021) zmiňuje:

- spolehlivost a zodpovědnost za péči o rostliny,
- sebevědomí – nic totiž nedodá více sebevědomí než viditelný výsledek z vlastní práce,
- učení praxí – musím květinu zalévat, jinak přestane růst a uschne,
- probouzení lásky k přírodě a péče o ni,
- týmová spolupráce,
- matematika – počítání dní, měření,
- kreativita – práce s vyrostlými rostlinami.

Stejně tak byl význam zahrady krásně vystižen na webové stránce Montessori mateřské a základní školy Na Beránku zahrada otevřenou venkovní učebnou. Zde je prostor pro chyby a děti mohou zkoušet a ověřovat v praxi, jak funguje praktický život. Zahrada je laboratoř, která není nikdy hotová, a děti mají dostatek prostoru ji stále vylepšovat a dotvářet. Jedná se o významné propojení výuky s praktickým životem. Tímto stylem výuky je podporován rozvoj ekologického myšlení, rozvoj pracovních kompetencí, rozvoj komunitního myšlení, rozvoj polytechnických dovedností, učení se v přírodě, praktické využití znalostí z většiny oblastí výuky ve škole a využití zahrady jako příklad dobré praxe pro ostatní školy. (Přírodní zahrada..., 2022). „Žádný popis ani obrázek přírody v knížce nemůže nahradit skutečný pohled na stromy v lese a bohatý život, který se tam odehrává.“ – Marie Montessori (Herrmann, 2017, s. 69)

4.2 Pozorování

Marie Montessori své vzdělávací principy vytvářela na základě pozorování, kdy ve svých knihách mnohdy popisuje různé zkušenosti s dětmi, které právě pozorovala

nebo byla sama zapojena do jejich aktivit. Montessori vidí rozdíl mezi psychologickými experimenty a pouhým pozorováním. Dle ní psychologické experimenty mohou v tomto raném věku zkreslit utajenou práci dětské psychiky. Naopak by děti měly být pozorovány stejně jako byl pozorován hmyz francouzským entomologem, Jeanem Henri Fabrem. Ten při pozorování hmyzu nezasahoval do prostředí a sledoval skrytý tiše chování sledovaného hmyzu. Děti by měly být pozorovány už od té doby, kdy začínají vnímat své prostředí a hromadit tak vědomě obrazy z jeho okolí, protože tehdy se spontánně rozvíjí za pomoci svého prostředí (Montessori, 2012, s. 48).

Pozorování je úzce spjato se svobodou. „Učitelka, která se zájmem pozoruje děti, vedena vážností a úctou k existenci lidského jedince, respektuje postupný rozvoj dětského života“ (Montessori, 2017, s. 66).

4.3 Svoboda

„Pomoz mi, abych byl sám sebou – to napomáhá sebevědomí dítěte do 3 let. Pomoz mi, abych to dokázal sám, nebo pomoz mi, abych jednal sám – to napomáhá sebedůvěře dítěte od 3–6 let. Pomoz mi, abych přemýšlel sám – dítě od 6 let“ (Poussin, 2016, s. 65).

Pojem svobody je v Montessori pedagogice zásadní. Svoboda jako taková má v Domech dětí své opodstatněné místo, a to i z toho důvodu, že je úzce spjata s pozorováním dětí, které je samo o sobě nezbytnou součástí k porozumění chování žáků a ujasnění si, v jaké fázi vývoje se dítě nachází. Montessori je totiž přesvědčená, že dítě má v sobě svůj plán, který se může uskutečnit pouze když se dítě vyvíjí svobodně a na základě své intuice samo rozhoduje, jakým činností se bude věnovat (Poussin, 2016, s. 65).

Marie Montessori zmiňuje, že objektivní pozorování dětí je možné tehdy, jestliže se tak bude dít v prostředí a za podmíněk, které v dětech vzbudí pocit svobody (Montessori, 2017, s. 50). Svobodné rozhodování dětí umožňuje pozorovat jejich duševní potřeby a vývojové tendence (Montessori, 2012, s. 103).

Pocit svobody je umocněn chováním učitele, který jedince musí brát takového, jaký je a postupný vývoj by měl plně respektovat. Individualita by měla být bezvýhradně respektována. Každá osoba se vyvíjí postupně svým tempem a vzdělávání a výchova jsou podněty, které ovlivňují život jedince. Člověk je svým životem provázen a všechny situace, které se mu v životě vyskytnou, pomáhají k jeho vývoji.

„Součástí identity se stává cokoliv, co k dítěti nějakým způsobem patří... Do této kategorie patří lidé, k nimž má nějaký vztah, věci, které mu patří a prostředí, v němž žije. Další součástí identity jsou i všechny sociální role, které dítě vůči společnosti zaujímá“ (Vágnerova, 1999, s. 87).

Důležité je zmínit, že Marie Montessori svobodou nemyslí toleranci neukázněného nebo nečinného chování, které může nastat, pokud dětem nevěnujeme svou pozornost. Konkrétně v premluvě své knihy Vědecká pedagogika píše: „Nejde o to nechat dítě na pospas samo sobě, aby si mohlo dělat, co bude chtít, ale připravit pro něj prostředí, kde bude moci svobodně jednat“ (Poussin, 2016, s. 66).

Abychom dosáhli osvobození od překážek, které mohou v rozvoji bránit, musíme dítě důkladně zkoumat, abychom nezanedbali žádnou z jeho potřeb. Dosáhnout tohoto cíle však vyžaduje od dospělého člověka, aby věnoval větší péči a pozornost opravdovým potřebám dítěte. V praxi to znamená vytvořit prostředí, ve kterém dítě může provozovat smysluplnou, zajímavou a prospěšnou činnost (Montessori, 2012, s. 67).

Naopak svoboda bez hranic je ještě horší než žádná svoboda. Dítě, které si může dělat co chce, není svobodné, ale je ponecháno samotě. Svobodné dítě je dítětem, které se po svém může rozvíjet v prostředí, které posouvá jeho limity a kde může být zodpovědný za své činy. Je proto podstatné vytvoření pravidel, která budou jasně určena, známa a která se nebudou měnit.

4.4 Sebedisciplína

„Jedná se o základní princip Montessori pedagogiky, který se doplňuje s pojmem svobody. Opravdová disciplína je taková, která vychází zevnitř. Kontrola chyb, přicházející zvenčí, způsobuje pasivitu a vytváří závislost... Lidská bytost potřebuje mít pocit bezpečí, aby se mohla učit. Pokud se cítí zahanbeně nebo ztratí odvalu, může

dojít k narušení nebo snížení její sebedůvěry a jejího sebevědomí“ (Poussin, 2016, s. 69).

Neměli bychom narušovat nebo potlačovat zatím skryté jedinečnosti, ale měli bychom počkat, až se plně rozvinou a vyvstanou na povrch. Pokud chceme nezávislé dítě, musíme ho už od útlého věku vést k osobní svobodě a osvobodit ho od kamenů, které dítě drží při zemi a brání tak svému spontánnímu projevu. Ve věku tří let je dítě dostatečně zralé na osamostatnění a částečné zbavení se závislosti na dospělých (Montessori, 2017, s. 60).

Aby byla tato metoda účinná, je zapotřebí motivace dětí k takovým činnostem, které jsou schopné nejen zvládnout, ale schopné je zvládnout samy, bez pomoci dospělých. Děti si velmi dobře uvědomují jednoduchosti, kdy mohou druhého o pomoc požádat a stejného výsledku se jim dostane i bez jakékoli námahy. Závislost na ostatních je také závislostí. Svá přání mohou uspokojit velmi často svou vlastní aktivitou, není zapotřebí rodiče, který za dítě práci odvede. Děti se samy dokáží od útlého věku oblékat a svlékat, mýt se, chodit o schodech, sbírat hračky a uklízet je na místo tomu určené.

Montessori velmi jasně tuto rodičovskou a pedagogickou chybu shrnuje tím, že příliš často obškakujeme naše děti, ale posluhovat jim je stejně nevhodné jako cokoli jiného, čím dusíme jejich vlastní užitečnou spontánní činnost (Montessori, 2012, s. 62).

Je však jasné, že naučit dítě se samostatně oblékat, jíst nebo se mýt je časově mnohem náročnější nežli jít a danou věc udělat za něj. Stejně jako procházky, kdy se dítě několikrát za cestu zastaví s naprostým zaujetím k malému broučkovi nebo kytičce. Mnohdy v časové tísní toto zaujetí nevědomky a nešťastně utneme, přestože je daná chvílka pro dítě podstatná. Pokud se tak děje častěji, dochází k tomu, že dítě své snažení brzy utlumuje, protože ví, že se k dosažení cíle nemusí nikterak namáhat. Uvědomuje si, že stačí počkat, než někdo práci udělá za něj. Tím dochází k ochabnutí svalů, ale i atrofií myslí. To je prvopočátkem dětské lenosti (Montessori, 2017, s. 62). „Ten, kdo má totiž mnoho sluhů, začíná na nich být závislý, až se stane nakonec „jejich otrokem“. Naopak rodič nebo učitel, který činí opak, a tudíž se snaží dítě něčemu

naučit, stává se vychovatelem. Ten, kdo tento přístup vědomě či nevědomě odmítá, stává se sluhou... Čím je pomoc druhých méně užitečná, tím více je na překážku rozvoji vlastních schopností a talentu“ (Montessori, 2017, s. 62-63).

V tradičních školách se setkáváme s trestáním chyb, zatímco v Montessori školách se paradoxně za chyby oceňuje, protože mohou být dobrým startem k úspěchům. Trestání za chyby vyvolává stres a strach, který je nežádoucí. Naopak je cílem, aby si dítě své chyby kontrolovalo a opravovalo samo. Díky tomu si chybu mnohem více uvědomí a poučí se z ní. Obdobné je to i s přehnanou chválou, protože může nastat situace, kdy dítě pracuje pouze pro chválu a odměnu, na nichž se pak stane závislým. Naopak je mnohem lepší dítě vést k sebeuspokojení a radosti z vykonané práce (Poussin, 2018, s. 70).

4.5 Respektování tempa každého

Tento princip je pilířem Montessori pedagogiky. Ukazuje nám, že nezáleží na tom, zda je dítě rychlé nebo pomalé, chytré nebo hloupé, ale pokud se soustředí na svou práci, jedná v souladu se svým vnitřním já a svými potřebami, které jsou nepostradatelnou součástí jeho vývoje. Nálepkování jako takové nepatří do vzdělávacích institucí, natož abychom to dávali dítěti jasně najevo. Jedno slovo, které označí dítě nehezkým způsobem může mít na budoucnost neblahý vliv. Pokud dítěti budeme říkat, že je pomalé, určitě pomalým zůstane. Některé děti se mohou zdát být pomalé, ale přitom se jen zdokonalují v činnosti, kterou dělají. Díky tomu si posilují svou sebedůvěru. Respektování tempa všech dětí umožní také těm rychlým dělat pokroky, aniž by se nudily (Poussin, 2018, s. 72).

4.6 Učení prostřednictvím zkušeností

„Řekni mi, já to zapomenu. Ukaž mi, možná si to zapamatuji. Nech mě, zkusit si to a já to pochopím“ – čínské přísloví (Citáty slavných osobností, 2021). Pravdivost tohoto čínského přísloví, které pochází z dob konfucianismu, pocítujeme v dnešní době velmi významně. Nadčasovost výroku si uvědomovala i Marie Montessori, která dbala na to,

aby se dítě učilo prostřednictvím činnosti a zkušenosti, a zapojovalo tak při práci co nejvíce smyslů. K tomu, aby učení prostřednictvím zkušeností fungovalo, musí být uzpůsobeny výukové pomůcky, kterým věnuji speciálně jednu kapitolu. Pomůcky musí být zábavné a dítě zaujmout. Pokud uspokojí jeho aktuální potřebu, zanechají v paměti nesmazatelnou stopu. Ze zkušeností se tak stanou vzpomínky, které si dítě uloží v paměti a vrací se k nim, když se snaží porozumět abstraktnímu pojmu (Poussin, 2018, s. 73).

„Podle Marie Montessori je každá zkušenost psychologickým jevem, souvisejícím s utvářením intelektu. A probíhá ve 3 etapách:

- Nepřímá příprava: v dítěti se hromadí nevědomé dojmy, absorbuje a získává dovednost, kterou bude později potřebovat.
- Utváření znalostí: probíhá skrytě během opakování činností.
- Uvědomění: náhle dítě získá přístup k vědomým znalostem... Je to „zázrak“, kterého si je vědomo jen dítě... ví, po tom všem, co se postupně naučilo prostřednictvím své vlastní práce“ (Poussin, 2018, s. 74).

4.7 Lekce praktického života

Lekce praktického života jsou takové lekce, které jsou vytvořeny v optimisticky laděném prostředí, kdy důvodem je dosažení stanoveného cíle. Jinými slovy se jedná o úkony, při kterých si dítě procvičuje a zlepšuje dovednosti a zároveň rozvíjí své charakterové vlastnosti, jako je např. trpělivost a odpovědnost (Montessori, 2017, s. 67).

Děti se díky lekcím učí praktickým životním dovednostem, tedy jak vést praktický život. Denní práce jsou součástí dětského rozvoje, díky kterým se učí dovednosti, které naskytá sám život. Mezi tyto lekce patří například prostírání ubrusu před jídlem a po jídle, jeho složení a uložení na místo jemu určené, odnášení svého nádobí a jeho umytí, srovnání předmětů ve skřínce, utírání prachu na nábytku atd...

4.8 Kosmická výchova

Kosmická výchova označuje znalosti o vesmíru, kdy chápe svět jako celek, v němž panuje řád. Uspodňuje chápání při postupu od obecného ke konkrétnímu a zdůrazňuje vztahy vzájemné závislosti mezi jednotlivými složkami. Kosmická výchova je zejména pro děti mezi 6 až 12 rokem života. Toto věkové období je charakteristické pro využívání představivosti k chápání reality překračující rámec smyslů, k objevování kultury, k zdůvodňování a rozvoji vědomí a morálky. Jedná se o 5 příběhů, které mají za cíl vyvolat v dětech otázky a probudit v nich zájem a představivost. Jedná se o tyto příběhy (Poussin, 2018, s. 122-124):

- Příběh o stvoření života,
- Příběh o stvoření člověka,
- Příběh o písmu,
- Příběh o číslech.

Tyto příběhy se navzájem propojují. Díky nim děti rozumí, že je vše vzájemně závislé. Díky tomu by si dítě mělo být vědomo, že jeho domovem je vesmír-kosmos, ve kterém žije jako jedna jeho velmi drobná, zdánlivě nenápadná součástka. Jeho znalosti i sám jako člověk, jako lidská živá bytost je tak formován ne zeměpisem, dějepisem, přírodovědou, chemií, fyzikou, hudební, tělesnou a výtvarnou výchovou, jazykem a matematikou, ale jejich propojením-celkem, jednotou; kosmickou výchovou. Vše, kolem něj ho sytí, inspiruje a probouzí ve něm mnoho nových otázek: „Kdo jsem? Odkud pocházím? A proč jsem vlastně tady?“ (Kosmická výchova – Montessoricr..., 2022).

5 Učitel jako průvodce

Proč je v Montessori školách učitel spíše jako průvodce? Převážně proto, že učitel se nepovažuje za osobu, která je v místnosti nejchytřejší a všechno ví, ale naopak za průvodce, který pomáhá hledat a učit se. Je jasné, že dospělé osoby – rodiče, učitelé – hrají ve výchovách dětí klíčové role, proto je podstatné, aby průvodci dokázali dětem pomoci naučit se „umění učit se“ (Poussin, 2018, s. 103).

„Zatímco na klasicky vedených školách je aktivita výsadou učitelek, v našem systému klademe důraz na aktivitu dítěte“ (Montessori, 2017, s. 153). Toto tvrzení Marie Montessori svým významem ukazuje, že cílem učitele v jejích školách jednoznačně není v předávání vědomostí o vlastnostech věcí od učitele prostřednictvím předmětů, ani není smyslem naučit dítě, jak s pomůckou správně zacházet. To by pak znamenalo pro učitele neustálý dohled nad dítětem, jeho kontrolu i soustavný tok informací ze strany učitele. Pomůcky nejsou k tomu, aby zjednodušovaly práci učitelkám, nejsou tudíž pomocníkem učitele, jako je to běžné na klasických školách. Pomůcky jsou využívány pro maximální rozvoj dětí a jsou především pomocníkem dítěte. Dítě si také pomůcku samo vybírá podle jeho vlastních zájmů a aktuálních potřeb. Pilířem výuky je pomůcka, nikoli instrukce učitele. Aktivní by mělo být samo dítě, nikoli učitel. To však neznamená, že učitel nezastává v Montessori pedagogice dětí důležitou roli (Montessori, 2018, s. 153).

„Role učitele v Montessori školách, který má 3 základní poslání:

- pozorovat děti a ukazovat jim pomůcky,
- zajistit vhodné prostředí,
- doprovázet dítě v jeho osobním rozvoji“ (Poussin, 2018, s.103).

5.1 Pozorování dětí a ukazování pomůcek:

Učitel by měl povzbuzovat ke zkoumání pomůcek. Většinou se jedná o individuální povzbuzení, ale někdy dochází i ke kolektivním ukázkám pomůcek. Pomůcky si učitel musí sám velmi dobře osvojit, aby s nimi správně, velmi přesně a v klidu manipuloval.

Pohyby pro ukázkou si učitel prochází předem. Aby byla ukáзка dobrá a dosáhla svého cíle, musí být provedena precizně a s dobrou přípravou (Poussin, 2018, s. 104).

Vedení dětí při vyučování je dvoufázové, v první zahajovací fázi, která se nazývá iniciační, předloží učitelka pomůcku žákovi a tím vzbudí jeho zájem. Dítě vlastním úsilím a snahou rozpoznává rozdíly a učí se. V druhé fázi učitelka potvrzuje představu, se kterou dítě přišlo a kterou si osvojilo. Pokud je to žádoucí, slovy mu popíše rozdíly, které rozpoznalo (Montessori, 2017, s. 156).

Je zapotřebí (Poussin, 2018, s.104):

- věnovat plnou pozornost a ujistit se, že dítě je zcela pozorné,
- navrhnout aktivitu, ale nikdy ji nevnucovat,
- pomůcku brát z míst, které je pro ni určeno,
- vybrat společně s dítětem místo, kde bude pracovat,
- ukázat aktivitu pomalými pohyby a mezi jednotlivými fázemi dělat pauzy,
- navrhnout dítěti, ať zkusí provést aktivitu samo, dát mu čas na manipulaci,
- nepřerušovat dítě (dokonce ho ani nepovzbuzovat), nezakročovat, pokud to jen bude možné,
- trvat na uklizení pomůcky po skončení aktivity,
- vyzvání dítěte k zopakování aktivity, pokud bude chtít,
- dbát, aby byly pomůcky funkční, v dobrém stavu, čisté, ale i atraktivní,

Pomůcky mají své pořadí, v jakém jsou dítěti ukazovány. Hraje zde důležitou úlohu učitel, jehož úkolem je navrhnout ve správnou chvíli správnou pomůcku. Proto potřebuje sledovat dítě, aby věděl, v jaké fázi vývoje a učení se nachází a mohl tak pomůcky přizpůsobit vývoji dítěte (Poussin, 2018, s. 106).

5.2 Zajištění vhodného prostředí

Aby se dítě mohlo správně rozvíjet, potřebuje k tomu správně stimulující prostředí, které musí být ale zároveň uspořádané, povzbudivé, klidné a tiché (Poussin, 2018, s. 107). Pořádek slouží ke strukturalizaci myšlenek, protože kdo žije v pořádku, má pořádek i v sobě. Marie Montessori ve své knize Tajuplné dětství vyhranila speciálně

jednu kapitolu, která se pořádku věnuje, protože byla přesvědčená, že děti se v určité fázi svého vývoje dostanou do období, kdy jsou nesmírně citliví na pořádek. Mají rádi, když mohou najít věc přesně tam, kde ji očekávají a kde ji náleží místo. Aby nebyl pořádek špatně pochopen tak dodává, že pořádek spočívá v poznání náležitého umístění předmětu ve vztahu k jeho okolí a v zapamatování si tohoto umístění. To umožňuje, aby se člověk správně orientoval v okolním světě a aby ho ovládal ve všech detailech. Správně uspořádané okolí je pro lidskou psychiku takové, ve kterém se člověk může pohybovat se zavřenýma očima, a když cokoli hledá, stačí jen natáhnout ruku. Takové prostředí je podle Montessori nezbytné pro štěstí a klid duše (Montessori, 2012, s. 52).

Stimulující prostředí naopak podporuje spontánní aktivitu dítěte, proto by mělo být ve školách dostatečné množství pomůcek a dostatek příležitostí k získání zkušeností. Prostor by měl být pohodový, klidný a pozitivně laděný, protože stres je největší brzdou intelektuálního vývoje. Stres v mozku produkuje hormony, které blokují rozum, vůli i paměť. Potíže, které při aktivitě nastanou, byť jsou sebemenší, by měly být vyřešeny. Učitel dítěti naslouchá a pomáhá mu s nalezením řešení (Poussin, 2018, s. 107-108).

5.3 Doprovázení dítěte v jeho osobním rozvoji

„Učitelka pomáhá dítěti rozvíjet jeho vlastní osobnost. Proto je zapotřebí, aby ji uznala a respektovala, stejně jako myšlenky a vlastnosti každého dítěte“ (Poussin, 2018, s. 108). Učitelka také zastává roli jakéhosi „strážného anděla“, který dohlíží na to, aby dítě, které je ponořeno do práce, nikdo z jeho spolužáků nevyrušoval (Montessori, 2018, s. 156). K tomu, aby se dítě dokázalo samo vnitřním tempem rozvíjet, je zapotřebí silné vnitřní sebekázně učitelky, která se projeví uvážlivostí, trpělivostí, laskavostí a úctou vůči osobnosti jedince. Důležitější nežli slova, jsou v roli učitele jeho vlastnosti (Montessori, 2018, s. 154).

Učitel by neměl za žádnou cenu posuzovat, srovnávat a hodnotit. Tato úloha mu nenáleží, protože může narušit pocit bezpečí, který zajišťuje spontánní rozvoj a dodává dítěti křídla. Učitel by měl být zároveň připraven pomoci, bude-li to zapotřebí. S touto

důvěrou a pocitem bezpečí dítě paradoxně pomoc potřebovat nebude. Nemělo by se zapomínat ani na vyhýbání se kritice nebo naopak přílišného povzbuzování. Negativní kritika může mít za následek snížení sebevědomí a dítě od aktivity odradit, ta pozitivní může způsobit závislost na pochvalách a touze zavděčit se druhým. Aktivita by ale měla vycházet přímo z dítěte (Poussin, 2018, s. 107).

Marie Montessori nebyla zastávkyní názoru, že se dá na práci učitele připravit pouhým studiem. Podle ní je nejdůležitějším požadavkem na učitele správná skladba jeho vnitřních dispozic. Naprosto nepostačující je teoretická znalost o výchově nebo vzdělávání. Mnohem důležitější je sebepoznání, touha se neustále učit a být ochotný přijmout, že nejsem bezchybný a na zjištěných chybách pracovat (Montessori, 2012, s. 125). Učitel by měl mít na paměti, že prioritou pedagogické činnosti je pozorování dítěte a usměrňování jeho duševní činnosti a fyziologického rozvoje. Právě učitelka je ta osoba, která udává směr života dětí. Nemělo by být zapomínáno, že za vedení zodpovídá učitel a jednotlivá cvičení jsou především záležitostmi dítěte samotného. Učitelé v Domech dětí mohou racionálně aplikovat metodu výuky usměrňující spontánní vzdělávání dítěte teprve tehdy, když si ji náležitě zafixují a zcela se s ní ztotožní (Montessori, 2017, s. 167). Učitel je jakýmsi spojovacím článkem mezi pomůckou a dítětem, což znamená, že učitel dítěti předvede, jak se dá s pomůckou pracovat. Vedení a stimulace posiluje rozvoj osobnosti dítěte, ale i jeho charakterové vlastnosti (Montessori, 2017, s. 154).

6 Pomůcky

Rozvojové pomůcky jsou takové, které pomáhají zdokonalovat dětský intelekt. Jedná se o různé pomůcky k výuce čtení, abecedy, počítání, psaní nebo smyslů (Montessori, 2017, s. 68).

Marie Montessori vnímala pomůcky jako prostředek rozvoje dětské osobnosti. Pomůcky nenahrazují učebnice, ale nahrazují učitele, který je průvodcem v rozvoji žákovy osobnosti. Jsou prostředkem k činnosti a nástrojem zkoumání a objevování. Ukazují procesy, ke kterým se děti vrací, činnost opakují a jsou schopni nacházet díky nim nové souvislosti.

Pomůcky by měly být podle Slabé (2020, s. 64-70):

- tvořeny na vědeckém základě – pomůcky jsou do detailu promyšleny a propracovány pomocí praxe Marie Montessori, která je neustále testovala a upravovala,
- přesné – zpřesňuje i samotné dětské vnímání při manipulaci s pomůckami,
- krásné a přitažlivé – měly by dětskou mysl upoutat a vybízet dítě k činnosti, aby mělo touhu s předmětem manipulovat a zkoumat ho,
- čisté a kompletní – dítě si nesmí začít hrát s pomůckou, která není kompletní, protože ho to může vyrušit v jeho činnosti a zkoumání, což může mít pro jeho vývoj neblahý vliv, je tak na učitel, aby těmto situacím předcházel, pouze kompletní pomůcky mohou předat ty správné informace,
- reálné a funkční – děti se rády adaptují do našeho světa, proto rády žehlí nebo zametají, v Montessori školách děti nehrají hry na „jako“, ale činnosti dělají doopravdy,
- rozbitné – tím, že jsou předměty reálné a funkční, jsou tím pádem i rozbitné, aby dítě jednoznačně vědělo, že se daná věc může rozbit a je potřeba se k ní chovat patřičným způsobem,

- kulturně podmíněné – určité druhy pomůcek se mohou kulturu od kultury lišit, a to podle tradic a hodnot, např. v českých zemích by byly používány jako talíře cibuláky,
- limitované – od každého druhu je v místnosti pouze jeden exemplář, což pomáhá k větší úctě k předmětům a lepším zacházením, pokud chce dítě předmět, který má půjčený již někdo jiný, musí si na něj jednoduše počkat,
- mají své neměnné místo a jsou uloženy podle logické posloupnosti,
- izolují jednu vlastnost – děti tak směřují pozornost pouze jedním směrem, k jedné vlastnosti předmětu, aby to pro něj bylo srozumitelnější,
- obsahovat kontrolu chyby – dítě může zjistit samo, zda někde udělalo chybu a okamžitě ji i napravit, nepotřebuje k tomu vnější kontrolu, samotná chyba dítě přiměje, aby se opravilo.

„V Domech dětí je místnost rozdělena na zóny, ve kterých se nachází pomůcky z jedné vzdělávací oblasti. Jedná se o tyto oblasti (Poussin, 2018, 122-124):

- praktický život,
- smyslová výchova – pomůcky vybízející k pozorování, srovnávání, uspořádávání pomáhající zjemnit smysly, dítě pak chápe realitu přesněji a dokáže lépe ovládat své pocity,
- matematika – matematické pomůcky jsou smyslové a pomáhají rozvíjet schopnost analýzy, syntézy a abstrakce a logického myšlení,
- jazyk – mezi jazykové pomůcky patří knihy, seřazování částí příběhů, zvukové hry, fotografie, obrázky k popisu, plakáty k okomentování, hmatová písmena,
- přírodověda – pomůcky nabádají dítě ke zkoumání a pochopení našeho světa, k jeho respektu,
- dějepis,
- zeměpis – cílem zeměpisu je pochopení a akceptování jiných kultur,
- hudební výchova – pomůcky podporují dítě v jeho hudebním vyjádření,
- výtvarná výchova – pomáhá dítěti být kreativní a tvořit,
- fyzikální svět“.

Aktivity jsou seřazeny na policích v jasně daném pořadí od nejjednodušších po nejsložitější. Jejich místo je na poutavých táccích, v koších nebo krabicích, což má svůj opodstatněný význam. Pomůcky se tak dají pro dítě snadno přenášet a uklízet. Aktivity začínají a končí na polici, stejně tak to i při ukázce ukazuje učitel (Poussin, 2018, s. 90).

PRAKTICKÁ ČÁST

7 Tvorba distančního textu na zvolené téma: Průvodce metodikou Marie Montessori

Z důvodu rozsahu práce není rozepsána teoretická část distančního textu. Má praktická část je však podložena na základě prostudování literatury.

7.1 ÚVOD

Montessori pedagogika je alternativní vzdělávání, které bylo vytvořeno před více než 100 lety. Svou nadčasovost si tato pedagogika drží dodnes a více než kdy předtím se těší stále větší oblibě. Smyslem tohoto distančního textu je ukázat rodičům, na jakých principech Montessori školy všeobecně stojí, kdo je jejich zakladatelkou, s jakými pomůckami se v Montessori školách pracuje a jakou roli má ve třídě učitel. Není tedy nutné disponovat znalostmi o Montessori výuce. Jsem moc ráda, že příručku mohu psát na míru Základní škole v Kodaňské, která vzdělávací metodu Montessori využívá. Na základě setkání s paní ředitelkou Martinou Štanclovou jsem identifikovala tato témata, která bych ráda rozšířila formou distančního textu.

- obecné informace o Marii Montessori,
- principy Montessori výuky,
- učitel jako průvodce,
- pomůcky používané v Montessori školách,
- obecné informace o ZŠ Kodaňská,

Text provede tím nejzákladnějším, co by měl rodič o Montessori školách vědět předtím, než se definitivně rozhodne pro cestu této pedagogiky.

CÍLEM distančního textu je ukázat rodičům, na jakých principech Montessori pedagogika stojí. Rodiče tak budou mít představu, co od Montessori školy očekávat a jaké mají jednotlivé principy a metody význam.

CÍLOVOU SKUPINOU tohoto distančního textu jsou především rodiče, kteří mají zájem zapsat svého potomka do Montessori školy, převážně pak do ZŠ v Kodaňské.

Text je rozdělen do menších kapitol, kdy na začátku každé kapitoly je sepsán její cíl, seznam klíčových slov. Podle potřeby nechybí ani prostor pro vlastní poznámky. V každé kapitole se nachází otázka k zamyšlení, která donutí čtenáře zamyslet se, zda je Montessori pedagogika tím správným řešením.

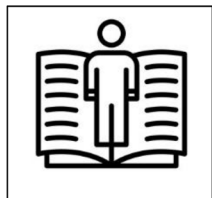
SEZNAM PIKTOGRAMŮ S POPISEM:

Z důvodu estetičnosti a funkčnosti distančního textu nebude mít každá ikona znovu svou citaci.

	<i>Ikona 1: Citát</i> Zdroj: istockphoto
	<i>Ikona 2: Zamyslete se</i> Zdroj: istockphoto
	<i>Ikona 3: Doporučení</i> Zdroj: istockphoto
	<i>Ikona 4: Zajímavost</i> Zdroj: istockphoto
	<i>Ikona 5: Cíle kapitoly</i> Zdroj: istockphoto
	<i>Ikona 6: Prostor na poznámky</i> Zdroj: 1001freedownloads

	<p><i>Ikona 7: Seznam použité literatury</i></p> <p>Zdroj: 1001freedownloads</p>
	<p><i>Ikona 8: Klíčová slova</i></p> <p>Zdroj: deamstime</p>
	<p><i>Ikona 9: Důležité</i></p> <p>Zdroj: deamstime</p>
	<p><i>Ikona 10: Průvodce textem</i></p> <p>Zdroj: shutterstock</p>

Milí rodiče, vážené rodiny,

Tento text Vás seznámí se základními metodami, které se využívají v Montessori školách a které Vám mohou pomoci nastínit výuku. Díky tomu pro Vás může být snadnější se rozhodnout, zda byste se chtěli spolu se svým potomkem vydat cestou Montessori. Není nutné s každou myšlenkou vždy souhlasit, zapište si ale, proč s myšlenkou nesouhlasíte. Doporučuji Vám své podněty probrat s odborníkem, který se Montessori pedagogice věnuje, protože Vám to může vysvětlit a odpovědět na otázku: „*Proč právě takto?*“. Průvodce je skutečným výtažkem toho nejdůležitějšího, co metodika Marie Montessori nabízí. V textu jsou i doporučení na knihy, které Vám mohou pomoci jít více do hloubky. Text je psán jednoduše tak, aby mu mohl porozumět každý.

Na závěr Vám přeji příjemné počtení a věřím, že Vám průvodce pomůže s finálním rozhodnutím.

Simona Růžková

7.2 Kdo byla Marie Montessori?

„V dítěti leží osud budoucnosti.“ - Marie Montessori

V této kapitole se dozvíte:

- základní informace o zakladatelce Montessori škol,
- v jakém století žila, odkud pocházela a jaký byl její život,
- co vše předcházelo tomu, než se usadila u pedagogiky

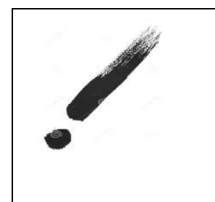
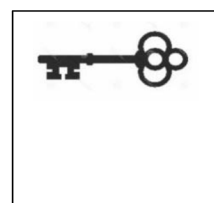
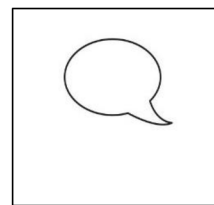
Marie Montessori, Casa dei Bambini

Zakladatelkou Montessori škol, jak je již výše napsáno, je Marie Montessori. Tato žena se narodila v Itálii v roce 1870. Jako teenagerka se rozhodla pro v té době nevídanou věc, a to, že se stane inženýrkou. Chodila tedy na Technický institut Leonarda da Vinciho. Nakonec se nestala inženýrkou, ale první ženou v Itálii, která získala titul doktor medicíny, a to v roce 1896.

Od roku 1898-1900 stála v čele státního ústavu pro vzdělávání učitelů retardovaných dětí. Po odchodu z ústavu se zabývala vzděláváním normálních dětí, neboť věřila, že stejných úspěchů, kterých dosáhla s mentálně postiženými dětmi, může dosáhnout i s těmi zdravými.

V roce 1907 byla otevřena první škola, která měla vzdělávat bojačné, zanedbané a chudinské děti, které žili ve čtvrti San Lorenzo v Římě, jež byla známá domovem utečenců, nezaměstnaných a žebráků. Tato škola byla nazvána Casa dei Bambini, což v překladu znamená „Dům dětí“ (Montessori, 2012, s. 99). Úspěch nenechal dlouho čekat a Marie Montessori se stala váženou po celém světě.

V roce 1909 otevřela kurz pro vychovatele dětí od 3 do 6 let a později další pro děti od 6 do 12 let. Kurzy byly od roku 1913 mezinárodní (Poussin, 2016, s. 23). Tím, že Montessori školy začaly vznikat nejen v USA, ale po celém světě a cílem Marie

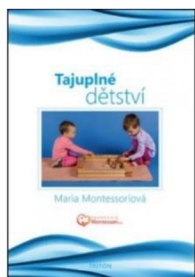

Montessori bylo udržování stejné úrovně ve všech z nich, založila v roce 1929 se svým synem Mezinárodní Montessori asociaci (AMI), jejímž cílem je chránit a podporovat její pedagogiku. Tato asociace funguje dodnes (Poussin, 2016, s. 24). Vhodné je také zmínit, že Marie Montessori byla i výbornou spisovatelkou. Napsala několik knih, kde své myšlenky srozumitelně popisuje a dává tak příležitost budoucím generacím porozumět jejím myšlenkám.

Věděli jste, že byla Marie Montessori třikrát nominována na Nobelovu cenu za mír?

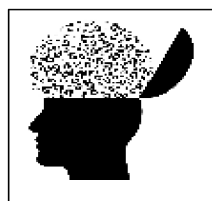
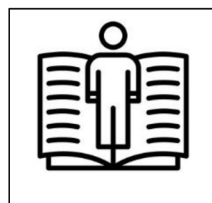
Doporučuji k přečtení knihu *Tajuplné dětství*, která provází myšlenkami Marie Montessori a ukazuje příklady situací, jak se děti jako bytosti vyvíjí a co naopak může jejich vývoj nevratně poškodit. V knize jsou zmíněny i vzdělávací metody, které jsou ve shodě s nejnovějšími poznatky jak z psychologie, tak i pedagogiky.

Obrázek 1: kniha *Tajuplné dětství*

Zdroj: Google obrázky

Po přečtení knihy se k tomuto *Průvodci metodikou Marie Montessori* klidně můžete vrátit a zkoumat, zda se Vaše pohledy na metody změnily. Někdy je zapotřebí pro náš vnitřní klid více informací, které nám pomohou v naší mysli z pocitem, že se vydáváme na správnou cestu.

Slyšeli jste někdy o obdobích zvýšené vnímavosti?

7.3 Historie Montessori

„Ti, kteří neznají historii, jsou odsouzeni ji opakovat.“ – Edmund Burke

Cílem kapitoly je:

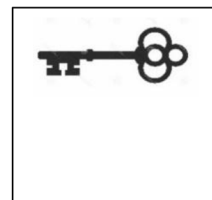
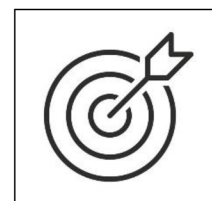
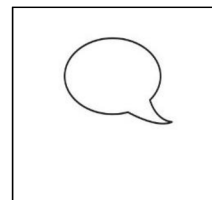
- ujasnění, odkud pochází myšlenka Montessori metody,
- za jakých okolností vznikla

historie, Casa dei Bambini, Dům dětí

Počátek Montessori metody v pravém slova smyslu započal v roce 1907 v Římě na Via dei Marsi 53. Tam byla založena první škola pod vedením Marie Montessori, která zde byla ředitelkou, a nesla název Casa dei Bambini. Děti, které navštěvovaly Dům dětí prý byly zpustošené, vystrašené, bojácné, neobratné, ale i nevychované. Bály se dokonce i komunikovat či jakkoli reagovat na podněty, jakými jsou třeba odměny. Zkrátka se lišily od běžných dětí, které vyrůstaly ve stabilních rodinách.

K těmto dětem Marie Montessori přistupovala jinak, než bychom čekali. Staré a zaběhnuté výukové metody vystřídaly experimenty s novými. Marie pracovala také na přátelské a klidné atmosféře spojené se vzájemnou důvěrou. Děti začaly mít nevídané výsledky, které se staly středem zájmu pro celý svět.

Na webových stránkách (Montessori ČR, 2022) je možné nalézt stručnou historii Montessori škol ve formě časové osy.

7.4 Metody

„Chyby jsou branou k poznání.“ – James Joyce (Petit, 2021, s. 53)

Abychom si dokázali živě představit, co Montessori metoda obnáší a na jakých kamenech stojí, je zapotřebí si ujasnit:

- jaké metody jsou využívány a proč jsou v rámci výuky důležité,
- co od škol využívajících principy Montessori očekávat,
- propojenost jednotlivých metod

metody, principy, pozorování, svoboda, sebedisciplína, respektování tempa dítěte

Pozorování

„Pochopila jsem, že v životě dítěte by mělo být všechno přesné, mělo by mít řád, a pokud dítě nebude pociťovat zmatek a nebude ho obklopotvat příliš mnoho vjemů, bude se u něj v tu chvíli probouzet zájem a soustředěnost.“ – Marie Montessori (Montessori doma 3-6 let, str. 26)

Marie Montessori své vzdělávací principy vytvářela na základě pozorování, kdy ve svých knihách mnohdy popisuje různé zkušenosti s dětmi, které právě pozorovala nebo byla sama zapojena do jejich aktivit.

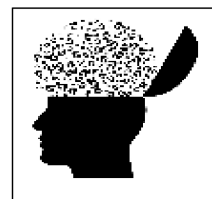
Děti by měly být pozorovány bez velkého zásahu osob z vnějšího prostředí. Naopak by mělo docházet ke skrytému pozorování, kdy nedochází k zásahu do jejich prostředí, jinak dochází k výraznému ovlivnění chování (Montessori, 2012, s. 48).

Pozorování je v rámci Montessori škol významným prvkem, neboť díky němu je možné rozpoznat, v jaké fázi a období se dítě nachází a tím je možné přizpůsobit výuku

na míru dítěte. Jedná se tak o velmi náročnou techniku a rozhodně není pro učitele jednoduchá. Dítě by mělo být na danou vzdělávací aktivitu připraveno.

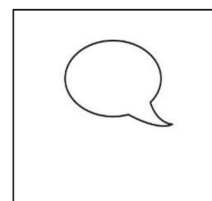
Pozorování je úzce spjato se svobodou. „Učitelka, která se zájmem pozoruje děti, vedena vážností a úctou k existenci lidského jedince, respektuje postupný rozvoj dětského života“ (Montessori, 2017, s. 66).

Myslíte si, že je metoda pozorování využívána i v běžných školách? Pokud ano, jakým způsobem?

Svoboda

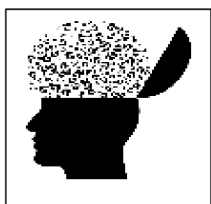
„Pomoz mi, abych byl sám sebou – to napomáhá sebevědomí dítěte do 3 let. Pomoz mi, abych to dokázal sám, nebo pomoz mi, abych jednal sám – to napomáhá sebedůvěře dítěte od 3–6 let. Pomoz mi, abych přemýšlel sám – dítě od 6 let“ (Poussin, 2016, s. 65).

V Domech dětí byly lavice i židličky lehké, děti s nimi mohly jednoduše manipulovat, docházelo k rozvoji jejich vnitřní svobody, což je také jeden z výchovných prostředků. Mohly si také sami vybrat, v jaké pozici si přejí zůstat, aby měly pohodlí. Stejně tak si mohly kdykoli vzít z nízké skříňky pomůcky, které potřebovaly a které je zajímaly. Nebylo zapotřebí tak žádat o pomoc učitele. Tím se děti naučily svobodně rozhodovat (Montessori, 2017, s. 52).

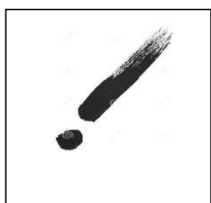
Pojem svobody je v Montessori pedagogice zásadní. Svoboda jako taková má v Domech dětí své opodstatněné místo, a to i z toho důvodu, že je úzce spjata s pozorováním dětí, které je nezbytnou součástí k porozumění chování žáků a ujasnění si, v jaké fázi vývoje se dítě nachází. Montessori je totiž přesvědčená, že dítě má v sobě svůj plán, své schéma, které se může uskutečnit, pouze když se dítě vyvíjí svobodně a na základě své intuice samo rozhoduje, jakým činností se bude věnovat (Poussin, 2016, s. 65).

Marie Montessori zmiňuje, že objektivní pozorování dětí je možné tehdy, jestliže se tak bude dít v prostředí a za podmínek, které v dětech vzbudí pocit svobody (Montessori, 2017, s. 50).

V jakém prostředí a za jakých podmínek jste byli vychováni vy?

„Svobodné rozhodování dětí umožňuje pozorovat jejich duševní potřeby a vývojové tendence“ (Montessori, 2012, s. 103).

Pocit svobody je umocněn chováním učitele, který jedince musí brát takového, jaký je a postupný vývoj by měl plně respektovat. Individualita by měla být bezvýhradně respektována. Každá osoba se vyvíjí postupně svým tempem a vzdělávání a výchova jsou podněty, které ovlivňují život jedince. Člověk je svým životem provázen a všechny situace, které se mu v životě vyskytnou, pomáhají k jeho vývoji.

Možná vás napadá otázka, jak může fungovat svoboda u takto malých dětí? Důležité je zmínit, že Marie Montessori svobodou nemyslí toleranci neukázněného nebo nečinného chování, které může nastat, pokud dětem nevěnujeme plnou pozornost.

Konkrétně v předmluvě své knihy Vědecká pedagogika píše: „Nejde o to nechat dítě na pospas samo sobě, aby si mohlo dělat, co bude chtít, ale připravit pro něj prostředí, kde bude moci svobodně jednat“ (Poussin, 2016, s. 66).

„Svobodou máme na mysli to, že jeho život osvobozujeme od překážek, které brání jeho normálnímu vývoji“ (Montessori, 2017, s. 66). Abychom dosáhli osvobození od překážek, které mohou v rozvoji bránit, musíme dítě důkladně zkoumat, abychom nezanedbali žádnou z jeho potřeb. „Dosáhnout tohoto cíle však vyžaduje od dospělého člověka, aby věnoval větší péči a pozornost opravdovým potřebám dítěte. V praxi to znamená vytvořit prostředí, ve kterém dítě může provozovat smysluplnou, zajímavou a prospěšnou činnost“ (Montessori, 2012, s. 67).

Jaký je podle Vás vztah mezi svobodu a hranicemi? Než si přečtete, co si o tom myslela Marie Montessori, zamyslete se a odpovězte si na otázku.

Je velmi úzce provázán. Montessori zmiňuje, že svoboda bez hranic je ještě horší než žádná svoboda. Dítě, které si může dělat, co chce, není svobodné, ale je ponecháno samotě. Svobodné dítě je dítětem, které se po svém může rozvíjet v prostředí, které posouvá jeho limity a kde může být zodpovědný za své činy. Je proto podstatné vytvoření pravidel, která budou jasně určena, známa a která se nebudou měnit.

Sebedisciplína

„Největší radost dítěte spočívá v tom, že se nespletlo.“ Marie Montessori (Petit, 2020, s. 30)

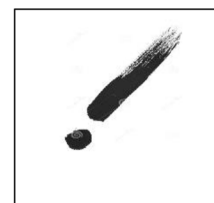
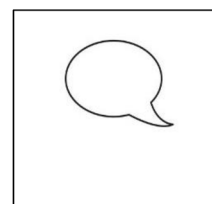
„Jedná se o základní princip Montessori pedagogiky, který se doplňuje s pojmem svobody. Opravdová disciplína je taková, která vychází zevnitř. Kontrola chyb přicházející zvenčí způsobuje pasivitu a vytváří závislost... Lidská bytost potřebuje mít pocit bezpečí, aby se mohla učit. Pokud se cítí zahanbeně nebo ztratí odvalu, může dojít k narušení nebo snížení její sebedůvěry a jejího sebevědomí“ (Poussin, 2016, s. 69).

Pokud chceme nezávislé dítě, musíme ho už od útlého věku vést osobní svobodě a osvobodit ho od kamenů, které dítě drží při zemi a brání tak svému spontánnímu projevu. Ve věku tří let je dítě dostatečně zralé na osamostatnění a částečné zbavení se závislosti na dospělých (Montessori, 2017, s. 60).

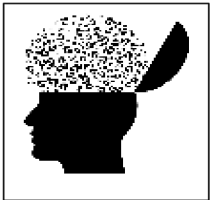
Aby byla tato metoda účinná, je zapotřebí motivace dětí k takovým činnostem, které jsou schopné nejen zvládnout, ale schopné je zvládnout samy, bez pomoci dospělých. Děti si velmi dobře uvědomují jednoduchosti, kdy mohou druhého o pomoc požádat a stejného výsledku se jim dostane i bez jakékoli námahy. Závislost na ostatních je také závislostí.

Děti se samy dokáží od útlého věku oblékat a svlékat, mýt se, chodit po schodech, sbírat hračky a uklízet je na místo tomu určené.

Montessori velmi jasně tuto rodičovskou a pedagogickou chybu shrnuje v jedné větě, a to následujícím způsobem:

„Často obskakujeme naše děti, ale posluhovat jim je stejně nevhodné jako cokoli jiného, čímž dusíme jejich vlastní užitečnou spontánní činnost“ (Montessori, 2012, s. 62).

Pomáháte svým dětem budovat sebedůvěru a aktivitu? Jakým způsobem?

Co si myslíte o závislosti dětí na rodičích? Jaký dopad to na dítě může mít?

Může docházet k ochabnutí svalů, ale i atrofii myslí. To je prvopočátkem dětské lenosti (Montessori, 2017, s. 62). Děje se tak v případě, kdy dítě ví, že není zapotřebí jakékoli jeho aktivity, neboť rodič vše udělá za něj.

Věděli jste třeba, že v životě dítěte je hraní s hračkami nedůležité a uchyluje se k němu jen a pouze, pokud nemá zajímavější věci na práci? Dohledejte si více informací v knížce Tajuplné dětství na straně 104.

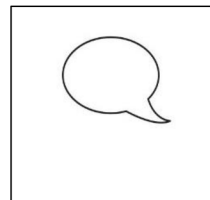
„Ten, kdo má totiž mnoho sluhů, začíná na nich být závislý, až se stane nakonec jejich otrokem“. Naopak rodič nebo učitel, který činí opak, a tudíž se snaží dítě něčemu naučit, stává se vychovatelem. Ten, kdo tento přístup vědomě či nevědomě odmítá, stává se sluhou... Čím je pomoc druhých méně užitečná, tím více je na překážku rozvoji vlastních schopností a talentu“ (Montessori, 2017, s. 62-63).

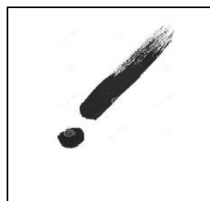
V tradičních školách se setkáváme s trestáním chyb, zatímco v Montessori školách se paradoxně za chyby oceňuje, protože mohou být dobrým startem k úspěchům. Trestání za chyby vyvolává stres a strach, který je nežádoucí. Naopak je cílem, aby si dítě své chyby kontrolovalo a opravovalo samo. Díky tomu si chybu mnohem více uvědomí a poučí se z ní. Obdobné je to i s přehnanou chválou, protože může nastat situace, kdy dítě pracuje pouze pro chválu a odměnu, na nichž se pak stane závislým. Naopak je mnohem lepší dítě vést k sebeuspokojení a radosti z vykonané práce (Poussin, 2018, s. 70).

Respektování tempa dítěte

„Jedinec není tím, čím je, kvůli tomu, jaké měl učitele, ale díky tomu, co sám dokázal.“ – Marie Montessori (Montessori doma 3-6 let, str. 21)

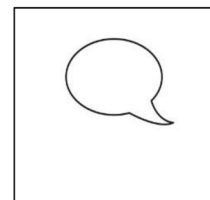

Ukazuje nám, že nezáleží na tom, zda je dítě rychlé nebo pomalé, chytré nebo hloupé, ale pokud se soustředí na svou práci, jedná v souladu se svým vnitřním já a svými potřebami, které jsou nepostradatelnou součástí jeho vývoje. Nálepkování jako takové nepatří do vzdělávacích institucí, natož abychom ho dávali dítěti jasně najevo. Jedno slovo, které označí dítě nehezkým způsobem může mít na budoucnost neblahý vliv. Pokud dítěti budeme říkat, že je pomalé, určitě pomalým zůstane. Některé děti se mohou zdát být pomalé, ale přitom se jen zdokonalují v činnosti, kterou dělají. Díky tomu si posilují svou sebedůvěru. Respektování tempa všech dětí umožní také těm rychlým dělat pokroky, aniž by se nudily (Poussin, 2018, s. 72).

Učení prostřednictvím zkušeností

„Řekni mi, já to zapomenu. Ukaž mi, možná si to zapamatuji. Nech mě, zkusit si to a já to pochopím.“ – čínské přísloví (Citáty slavných osobností, 2021)

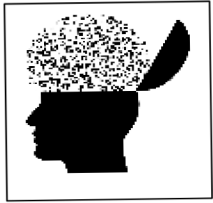
K tomu, aby učení prostřednictvím zkušeností fungovalo, musí být uzpůsobeny výukové pomůcky. Pomůcky musí být zábavné a dítě zaujmout. Pokud uspokojí jeho aktuální potřebu, zanechají v paměti nesmazatelnou stopu. Ze zkušeností se tak stanou vzpomínky, které si dítě uloží v paměti a vrací se k nim, když se snaží porozumět abstraktnímu pojmu (Poussin, 2018, s. 73).

„Podle Marie Montessori je každá zkušenost psychologickým jevem souvisejícím s utvářením intelektu. A probíhá ve 3 etapách.

- nepřímá příprava: v dítěti se hromadí nevědomé dojmy, absorbuje a získává dovednost, kterou bude později potřebovat,
- utváření znalostí: probíhá skrytě během opakování činností,
- uvědomění: náhle dítě získá přístup k vědomým znalostem... Je to „zázrak“, kterého si je vědomo jen dítě... ví, po tom všem, co se postupně naučilo prostřednictvím své vlastní práce“ (Poussin, 2018, s. 74).

Jaká je vaše osobní zkušenost s nabýváním znalostí? Kdy si nejvíce informací zapamatujete?

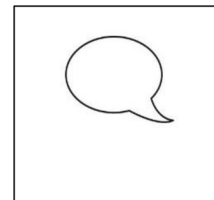
Zjistěte si více informací o tom, proč je důležitá reflexe.

Prostor pro poznámky

7.5 Učitel jako průvodce

„Důvěra, kterou k dětem dospělí mají, má na prospěch ve škole větší vliv než sociální a intelektuální úroveň nebo jiné školské snahy“ (Petit, 2021, s. 42).

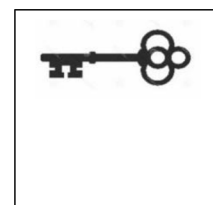

Učitel má na žáka velmi významný vliv. Je proto podstatné si uvědomit:

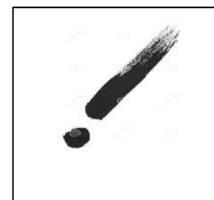
- jaké hodnoty učitelé v Montessori školách zastávají
- co je naší normou, kterou od učitelů ve školách celkově očekáváme, přestože každý učitel je individualitou a do učení vkládá svou autenticitu
- zda se střetávají ideály učitele s realitou v Montessori školách

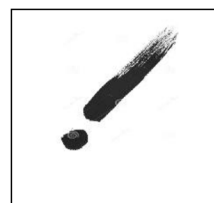
učitel, průvodce, Montessori škola

Učitel je v Montessori školách označován spíše jako průvodce. To znamená, že učitel se nepovažuje za osobu, která je všechno ví, ale naopak za průvodce, který pomáhá hledat a učit se. Je jasné, že dospělé osoby – rodiče, učitelé – hrají ve výchovách dětí klíčové role, proto je podstatné, aby průvodci dokázali dětem pomoci naučit se „umění učit se“ (Poussin, 2018, s. 103),

Učitel by měl povzbuzovat ke zkoumání pomůcek. Zatímco na klasicky vedených školách je aktivita výsadou učitelů, v Montessori školách je kladen důraz na aktivitu dítěte (Montessori, 2017, s. 153).

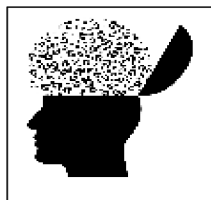

„Role učitele v Montessori školách, který má 3 základní poslání:

- 1) pozorovat děti a ukazovat jim pomůcky,
- 2) zajistit vhodné prostředí,
- 3) doprovázet dítě v jeho osobním rozvoji“ (Poussin, 2018, s.103).

Učitel by neměl za žádnou cenu posuzovat, srovnávat a hodnotit. Tato úloha mu nenáleží, protože může narušit pocit bezpečí, který zajišťuje spontánní rozvoj a dodává

dítěti křídla. Učitel by měl být zároveň připraven pomoci, bude-li to zapotřebí. S touto důvěrou a pocitem bezpečí dítě paradoxně pomoc potřebovat nebude. V Montessori školách se nezapomíná ani na vyhýbání se kritice nebo naopak přílišného povzbuzování. Negativní kritika může mít za následek snížení sebevědomí a dítě od aktivity odradit, ta pozitivní může způsobit závislost na pochvalách a touze zavděčit se druhým. Aktivita by ale měla vycházet přímo z dítěte (Poussin, 2018, s. 107). Učitel by měl mít na paměti, že prioritou pedagogické činnosti je pozorování dítěte a usměrňování jeho duševní činnosti a fyziologického rozvoje. (Montessori, 2017, s. 167).

Jak byste chtěl, aby se měl/a chovat učitel/ka Vašeho dítěte při jeho nástupu do školy?
Jaké hodnoty by měl/a zastávat?

Tato kapitola je velmi důležitá, v klidu se proto zamyslete a odpovězte na otázky třeba u šálku čaje. Otázky Vám mohou pomoci si ujasnit Vaše očekávání, která do učitelů vkládáte. Nebojte se o svých hodnotách, ale i obavách s učitelem/kou na Dni otevřených dveří promluvit. Nyní si můžete dát od čtení Průvodce pauzu a přečíst si knihu nebo článek z jiného soudku, ať nejste touto tematikou příliš přesyceni.

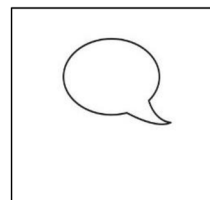

Prostor pro poznámky

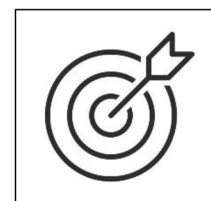

7.6 Pomůcky

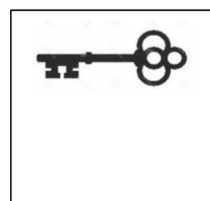
„Žádný popis, žádný obrázek, žádná kniha nemůže nahradit pohled na živý les a okolní život jako takový – Marie Montessori (Petit, 2021, s.31).

Pomůcky jsou dalším stavebním kamenem pro správný rozvoj dítěte. Tato kapitola vám ukáže:

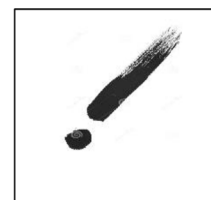

- jaký význam pomůcky v Montessori školách mají
- jak se s nimi pracuje

pomůcka, průvodce, Montessori škola

Rozvojové pomůcky jsou takové, které pomáhají zdokonalovat dětský intelekt. Jedná se o různé pomůcky k výuce čtení, abecedy, počítání, psaní nebo smyslů (Montessori, 2017, s. 68). Pomůcky mají své pořadí, v jakém jsou dítěti ukazovány. Hraje zde ale důležitou úlohu učitel, jehož úkolem je navrhnout ve správnou chvíli správnou pomůcku. Proto potřebuje sledovat dítě, aby věděl, v jaké fázi vývoje a učení se nachází, a mohl tak pomůcky přizpůsobit vývoji dítěte (Poussin, 2018, s. 106).

Pomůcky nejsou k tomu, aby zjednodušovaly práci učitelkám, nejsou tudíž pomocníkem učitele, jako je to běžné na klasických školách. Pomůcky jsou nezbytné pro maximální rozvoj dětí a jsou především pomocníkem dítěte. Dítě si také pomůcku samo vybírá podle jeho vlastních zájmů a aktuálních potřeb. Pilířem výuky je pomůcka, nikoli instrukce učitele. Aktivní by mělo být samo dítě, nikoli učitel. Marie Montessori vnímala pomůcky jako prostředek rozvoje dětské osobnosti. Pomůcky nenahrazují učebnice, ale nahrazují učitele, který je průvodcem v rozvoji žákovy osobnosti. Jsou prostředkem k činnosti a nástrojem zkoumání a objevování. Ukazují

procesy, ke kterým se děti vrací, činnost opakují a jsou schopni nacházet díky nim nové souvislosti.

Věděli jste, že u 10 % žáků se na prvním stupni diagnostikuje dyslexie a 1 % jí skutečně trpí?

Podle Colette Ouzililou, specialistky na problémy s učením čtení, je skutečná dyslexie vzácná. Většina dětí, které k přicházejí, vykazuje falešné známky dyslexie, které vznikají při učení nevhodnou globální nebo pologlobální metodou učení čtení (Petit, 2020, s. 51).

V Montessori školách se využívá hlásková neboli abecední metoda učení čtení. Při této metodě se dítě nejprve učí rozeznávat písmena, pak hlásky a slova. Globální přístup učí děti celá slova nazpaměť (Petit, 2020, s. 52).

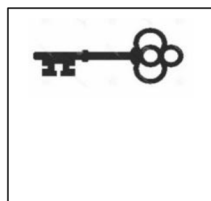
7.7 ZŠ Kodaňská

Cílem této kapitoly je ve stručnosti představit:

- nejdůležitější informace o Základní škole Kodaňská
- kde hledat více informací, pokud byste se rozhodli vašeho potomka do této školy přihlásit
- vizi školy
- historii školy

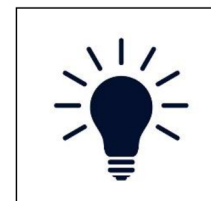
ZŠ Kodaňská, Kouzelné školy, historie, vize, denní režim, školné

Historie

ZŠ spolu s MŠ vznikly v roce 2009 jako školská právnická osoba s cílem využívat při vzdělávání metodu Montessori, a tím rozvíjet přirozené nadání každého dítěte. Nalézt můžete také název Kouzelné školy.

Obě tyto školy jsou nejmladším členem unikátního projektu Společenství škol (mateřská, základní, víceleté gymnázium, střední odborná a univerzita), které ve svém principu umožňuje vzdělání napříč generacemi.

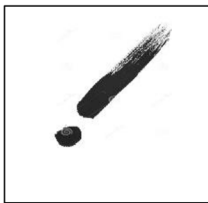

Vize

Spokojené a vyrovnané děti, které navštěvují školu s radostí a nadšením a které si současně odnesou pevný základ pro další vzdělávání.

Motto: „Pomáháme dětem poznávat svět.“

Obecné informace

Děti jsou podle metody Montessori vzdělávány na 1. i 2. stupni základní školy. Třídy jsou na 1. stupni smíšené. Jsou rozděleny do nižšího základního stupně (1., 2. a 3. ročník) a vyššího základního stupně (4. a 5. ročník).

Z 2. stupně je prozatím k dispozici 6. ročník a od září 2022 se otevírá i 7. ročník, kdy se postupně každý další školní rok otevře následný ročník a do 9. ročníku.

V učebních osnovách je posílena dotace hodin anglického jazyka. Dětem je po skončení vyučování k dispozici školní družina a odpolední zájmové kroužky.

Škola je otevřena od 8:00 do 17:00 hod.

Ve škole není zvonek, který by dával najevo, že děti mají přestat s činností a dát si pauzu. Děti si samy volí, jaké práci se budou věnovat. Ze škály systematických a propracovaných pomůcek, které jsou jim postupně představovány, si děti vybírají aktivity, které je v danou chvíli nejvíce zajímají. Je na nich, jestli začnou den matematikou nebo třeba psaním do písanky. Od první třídy si pod vedením učitele osvojují správné učební návyky, schopnost aktivně se podílet na výuce, plánovat a efektivně využívat čas k učení a samostatně řešit úkoly.

Odpoledne si vybírají ze zájmových kroužků, odpočívají, povídají si, procvičují si probrané učivo nebo si hrají s kamarády. Děti nedostávají známky. Jsou hodnoceny slovně na základě pozorování učitele, jeho záznamů o činnosti dítěte a také na základě prací dětí. Cílem tohoto procesu je naučit dítě sebehodnocení vlastní práce, tak aby se orientovalo na vlastní pokroky a rozvíjení svých specifických nadání místo porovnávání a soutěžení s druhými.

Denní režim je možné nalézt na webových stránkách Kouzelné školy (Mateřská škola a základní škola..., 2022) v sekci *O ŠKOLE* podkapitola *CHARAKTERISTIKA*

Škola a rodič

Spolupráce s rodiči je v Kouzelných školách velmi důležitá. Soulad výchovné metody Montessori s přístupem v rodině je pro děti nezpochybnitelným přínosem. Děti motivuje, když vidí, že se rodiče do školních aktivit zapojují. Z tohoto důvodu jsou zváni na celou řadu akcí (oslavy, společné akce, tvůrčí dílny nebo přímo do vyučování). Pořádány jsou pro ně také pravidelné Montessori semináře.

Aby rodiče měli přehled o vzdělávání a pokrocích svého dítěte, jsou organizovány:

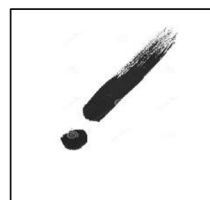
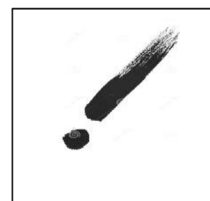
- individuální schůzky s rodiči (nejméně dvakrát ročně),
- semináře pro rodiče,
- tvůrčí dílny a oslavy,
- individuální návštěvní dny pro rodiče,
- otevřené dny školy,
- aktuální informace na webových stránkách a vývěsce školy,
- zasílání aktuálních informací e-mailem,
- roční kalendář akcí,

Školné

11 000 Kč/měsíčně

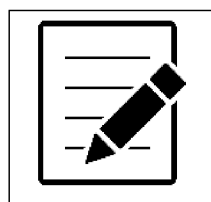
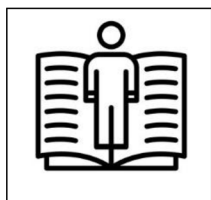
K dispozici je sociální fond, pokud je pro rodiče situace neudržitelná.

Navštivte webové stránky www.kouzelneskoly.cz, kde se dozvíte více informací o této škole.

Nyní se nacházíme na konci celého *Průvodce metodikou Marie Montessori*. Věřím, že jste se dozvěděli zajímavé informace a doporučení, která Vám pomohou na Vaší následující cestě. Zisk relevantních informací je v dnešní době stále náročnější, a proto je důležité čerpat znalosti i z knih, které s námi přetrvaly desetiletí. Mohou být pro nás zdrojem inspirace a schopnosti vidět svět z jiné perspektivy. Chtěla bych Vám touto cestou poděkovat, že jste se dostali až na konec celého textu, protože si uvědomuji, jak těžké je v dnešní době udržet pozornost a dotáhnout jakoukoli činnost nebo aktivitu do úplného konce. O tomto tématu ale třeba někdy příště v jiném průvodci. Přesto mi to nedá, a tak kdybyste měli chuť, mým posledním doporučením je přečtení knihy *Stolen Focus – Why You Can't Pay Attention* od Johanna Hariho.

Prostor pro poznámky

7.8 Seznam odborné literatury

HERRMANN, Ève. *100 aktivit Montessori: objevujeme svět*. Přeložil Jana CHARTIER. Praha: Svojtka & Co., 2017. ISBN 978-80-256-2138-7.

Mateřská škola a základní škola | Kouzelné školy. Mateřská škola a základní škola | Kouzelné školy [online]. Dostupné z: <https://www.kouzelneskoly.cz/>

Montessori ČR - Montessoricr. Montessori ČR - Montessoricr [online]. Copyright © [cit. 20.03.2022]. Dostupné z: <http://www.montessoricr.cz>

MONTESSORI, Marie a Vladimíra HENELOVÁ. *Objevování dítěte*. Praha: Portál, 2017, 352 s. ISBN 978-80-262-1234-8.

MONTESSORI, Marie. *Od dětství k dospívání*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-478-0.

MONTESSORI, Marie. *Tajuplné dětství*. Přeložil Jan VOLÍN. Praha: Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-382-0.

PETIT, Nathalie. *Montessori doma 3-6 let: Od myšlenek k činům*. Praha: Svojtka&Co., 2020. ISBN 978-80-256-2710-5.

PETIT, Nathalie. *Montessori doma 9-12 let: Od myšlenek k činům*. Praha: Svojtka&Co., 2021. ISBN 978-80-256-2709-9.

POUSSIN, Charlotte a Zuzana KLIMŠOVÁ. *Nauč mě, jak to mám udělat sám: Pedagogika Montessori vysvětlená rodičům*. Praha: Svojtka&Co., 2018. ISBN 978-80-256-2459-3.

ZÁVĚR

Bakalářská práce na téma Metodika Marie Montessori: distanční text, se zabývala metodami, které jsou využívány v pedagogice Marie Montessori. V teoretické části je možné nalézt všeobecné informace o doktorce Montessori, historie Montessori škol a metody, které jsou hlavními kameny pro úspěšnost této pedagogiky. Kapitoly jsou věnovány i učitelům, kteří se nazývají průvodci, a pomůckám, bez kterých by metoda nedosáhla takových kladných výsledků. Překvapilo mě, jak jsou myšlenky nadčasové a mnoho metod využitelných pro výchovu potomků rodiči i v dnešním světě. Určitě se ke knihám ještě jednou vrátím a budu z nich čerpat myšlenky, které využiji při výchově svých dětí. Jednoduchost pomůcek a návrat k přirozenosti v oblasti výchovy jsou v dnešní době velmi opomíjené. Metody, které stvořila Marie Montessori, však ukazují, že návrat k tomu, co je nám nejpřirozenější, je tou nejlepší variantou pro výchovu našich dětí a pro budoucnost naší společnosti celkově. Budování zodpovědnosti a svobody se ve školách neučí, přestože je to něco, co dětem může jejich životní cesty a směřování v mnohém usnadnit.

Praktická část, která se zabývala propojením distančního textu a metod montessoriovské pedagogiky byla sepsána jako průvodce pro rodiče, jež by rádi své dítě přihlásili do škol, kteří využívají Montessori metody. Je mi potěšením napsat, že jsem praktickou část vypracovávala na míru ZŠ v Kodaňské. Tato škola může využívat praktické části za propagačním účelem. Distanční text tedy s velkou pravděpodobností nabyde praktického využití. Myšlenkou této příručky bylo kreativní formou díky využití piktogramů a pomocí kladení otázek pomoci rodičům s rozhodováním při výběru školy a cesty, kterou se skutečně chtějí vydat. Uvědomuji si, že pro rodiče je mnohdy rozhodnutí velmi významné a často podceňované. Rodiče mohou jít cestou Montessori pedagogiky proti hlavnímu proudu a nemusí to pro ně být vždy jednoduché, zvláště pokud nejsou na sto procent přesvědčeni o výhodách Montessori metod.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BAGAROVÁ, Nelly. *Základní principy Montessori pedagogiky v současné montessori literatuře* [online]. Olomouc, 2020 [cit. 2021-10-10]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/j312mq/37349652>. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské výchovy. Vedoucí práce Marcela Fojtíková Roubalová.

HÄUSL VAD, Soňa a . *Pedagogika Marie Montessoriové a její využití v náboženské výuce*. České Budějovice, 2008. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Ludmila Muchová.

HERRMANN, Ève. *100 aktivit Montessori: objevujeme svět*. Přeložil Jana CHARTIER. Praha: Svojtka & Co., 2017. ISBN 978-80-256-2138-7.

Kosmická výchova - Montessoricr. Montessori ČR - Montessoricr [online]. Copyright © [cit. 22.03.2022]. Dostupné z: <https://www.montessoricr.cz/objevte-montessori/oblasti-vzdelavani/kosmicka-vychova>

Montessori ČR - Montessoricr. Montessori ČR - Montessoricr [online]. Copyright © [cit. 26.02.2022]. Dostupné z: <http://www.montessoricr.cz/>

MONTESSORI, Marie a Vladimíra HENELOVÁ. *Objevování dítěte*. Praha: Portál, 2017, 352 s. ISBN 978-80-262-1234-8.

MONTESSORI, Marie. *Od dětství k dospívání*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-478-0.

MONTESSORI, Marie. *Tajuplné dětství*. Přeložil Jan VOLÍN. Praha: Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-382-0.

PETIT, Nathalie. *Montessori doma 3-6 let: Od myšlenek k činům*. Praha: Svojtka&Co., 2020. ISBN 978-80-256-2710-5.

PETIT, Nathalie. *Montessori doma 9-12 let: Od myšlenek k činům*. Praha: Svojtka&Co., 2021. ISBN 978-80-256-2709-9.

POUSSIN, Charlotte a Zuzana KLIMŠOVÁ. *Nauč mě, jak to mám udělat sám: Pedagogika Montessori vysvětlená rodičům*. Praha: Svojtka&Co., 2018. ISBN 978-80-256-2459-3.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

RÝDL, Karel. *Pedagogika Montessori a její instituce* [online]. [cit. 2021-10-10]. Dostupné z: file:///C:/Users/Asus/Downloads/adoc.pub_pedagogika-montessori-a-jeji-instituce.pdf. Univerzita Pardubice.

SLABÁ, Hana. *Montessori školka: jak to v ní chodí?*. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1647-6.

Školní přírodní zahrada. *Montessori cesta* [online]. Praha 12 [cit. 2021-10-10]. Dostupné z: <https://montessoricesta.cz/co-nabizime-prirodni-zahrada/>

Školy, školky a ostatní zařízení s Montessori výukou. *Montessori ČR* [online]. [cit. 2021-10-10]. Dostupné z: <https://www.montessoricr.cz/skoly-a-skolky/mapa-a-vizitky>

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-308-0.

VANDERLINDEN, Eva. The Importance And Benefits Of Teaching Gardening To Children Toddlers To Preschoolers. *Montessori Nature* [online]. [cit. 2021-10-10]. Dostupné z: <https://www.montessorinature.com/importance-benefits-gardening-children-toddlers-preschoolers/>